

**BANGALORE SAHODAYA SCHOOLS COMPLEX ASSOCIATION
PRE-BOARD EXAMINATION (2024-2025)**

Grade X

Class: - दशमी
Time: - होरात्रयम्

Grade 10 Preparatory EXAMINATION-01

Date: -20/12/2024

SUBJECT: संस्कृतम् (कोड सङ्ख्या-122)

Marks: - 80

**Key Answers and Marking scheme
SET-2**

अवधातव्यम् -

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति। प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्धानानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा चित्रवर्णने पञ्चवाक्यानां लेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि सप्तवाक्यानि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथम-पञ्चवाक्यानां न अपितु यानि वाक्यानि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. अनुच्छेदे श्लोके नाव्यांशे वा पृष्ठाः प्रश्नाः अवबोधात्मकाः सन्ति। अतः विद्यार्थिनः एतेषु प्रदत्तप्रश्नानां स्थाने समभाव-पर्यायवाचि-शब्दानां प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति। तदर्थम् अङ्काः देयाः। यदि विद्यार्थिनः उत्तरलिखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्ववर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः।
6. रचनात्मक-कार्ये वाक्यरचना प्रमुखा न तु वाक्यसौन्दर्य-तत्त्वम्। अतः आंशिकवाक्यशुद्धये अपि अङ्काः देयाः।

खण्ड - क

अपठितावबोधनम्

(10 अङ्काः)

1. गद्यांशः

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

[1X2=2]

- (i) समयपरिपालनस्य
- (ii) समयसारिण्याः
- (iii) विद्यालये

ऑ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

[2X2=4]

- (i) यदि जनाः समये कार्याणि न कुर्वन्ति तर्हि ते जीवने सफलाः न भवन्ति तथैव स्वस्य जीवने अपि कष्टानि अनुभवन्ति।
- (ii) बाल्यकालादेव बालेभ्यः समये जागरणं शयनं भोजनं क्रीडनं इत्यादि अभ्यासाः कारणीयाः।
- (iii) न केवलं मानवाः अपितु प्रकृतिः अपि समयं परिपालयति। सूर्यः चन्द्रः ऋतवः च सर्वे एव समये आगच्छन्ति।

इ. अस्य अनुच्छेदस्य कृते सूक्त शीर्षकं संस्कृतेन लिखत।

[1]

समयपरिपालनम्

छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।

ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)

[1X3=3]

- (i) (क) मानवाः
- (ii) (घ) कष्टानि
- (iii) (ग) पिबन्ति

(iv) (ग) कालः

खण्ड – क

अपठितावबोधनम्

(15 अङ्काः)

2. भवान् नवीनः। भवतः क्षेत्रे अस्वच्छतायाः निवारणार्थं प्रार्थित्वा लिखितं पत्रं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत।

[½X10=5]

जयनगरतः

दिनाङ्कः-----

आदरणीयः महानगर-पालिका अधिकारी!

जयनगर विभागः

बेंगलूरु

विषयः- जयनगरक्षेत्रे स्वच्छतालोपः।

मान्यवर!

सविनयं (i) निवेदन अस्ति यत् कृपया जयनगरक्षेत्रम् (ii) आगत्य, तत्र अवकर-निर्वहणव्यवस्थां परिशीलयतु। दशदिनेभ्यः अत्र (iii) स्वच्छता-कर्मचारिणः न आगतवन्तः एव। अस्मात् (iv) कारणात् स्वच्छता न अभवत्। अवकरं अपि न अनयन्। सर्वत्र (v) गृहत्याज्यं आपणत्याज्यं च वर्यं द्रष्टुं शक्नुमः। यदि अवकरं तत्रैव भवति तर्हि (vi) रोगवर्धनं अपि भवति एव। अनेन जयनगरस्य निवासिनः अत्यन्तं (vii) चिन्तिताः सन्ति। जनानां स्वास्थ्यस्य विषये कृपया चिन्तयित्वा (viii) शीघ्रातिशीघ्रं स्वच्छतां कारयन्तु। (ix) प्रतिदिनम् अवकरं नेतुं व्यवस्थां च कुर्वन्तु इति (x) प्रार्थयामि।

इति भवदीयः विश्वासी

नवीनः

3. चित्रवर्णनम्

[1X5=5]

अत्र छात्रेभ्यः संक्षिप्तवाक्यरचना अपेक्षिता वर्तते। केवलवाक्यशुद्धिः द्रष्टव्या। अस्य प्रश्नस्य प्रमुखम् उद्देश्यं वाक्यरचना अस्ति। वाक्यं दीर्घम् अस्ति अथवा लघु इति महत्वपूर्णं नास्ति। प्रतिवाक्यम् अर्थः अङ्कः भावस्य कृते अर्थः अङ्कः च व्याकरणदृष्ट्या शुद्धतानिमित्तं निर्धारितः अस्ति। मञ्जूषायं प्रदत्ताः शब्दाः सहायार्थं सन्ति। छात्राः तेषां वाक्येषु प्रयोगं कुर्यादेव इति अनिवार्यं नास्ति। छात्राः स्वमेधया अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्नोति। मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यनिर्माणं कर्तुं शक्यते।

अथवा

अनुच्छेदलेखनम्

अयं विकल्पः सर्वेभ्यः अस्ति। छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानाम् विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यनिर्माणं कर्तुं शक्नुवन्ति। अतः अङ्काः देयाः। अस्य मूल्याङ्कनाय अन्ये नियमाः चित्रवर्णनस्य अनुगुणं पालनीयाः।

4. अनुवादः – (केवलं वाक्यपञ्चकम्)

[1X5=5]

- (i) कः पुस्तकं आनेतुम् आपणं गमिष्यति?
- (ii) राधिका एकं सुन्दरं चित्रं रचयति।
- (iii) कृपया अस्माकं गृहम् आगच्छन्तु।
- (iv) सर्वाणि मित्राणि मिलित्वा पठन्तु।
- (v) भारतः सद्भावनायाः स्थानम् अस्ति।
- (vi) भगवान् कष्टकालेषु अस्मान् रक्षति।
- (vii) सर्वदा दीनेभ्यः सहायतां करोतु।

‘ग’ खण्डः

अनुप्रयुक्त व्याकरणम्

(15 अङ्काः)

5. सन्धिः सन्धिच्छेदश्च (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1X4=4]

- (i) स्यात्+नरपतिः
- (ii) योजकस्तत्र
- (iii) एकः+एव
- (iv) सरसो भवेत्
- (v) केचित्+ वृथा

6. समासः विग्रहः च (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1X4=4]

- (i) (ख) तस्य तनयः
- (ii) (घ) समयम् अनतिक्रम्य
- (iii) (ख) कर्षणात् विमुखः
- (iv) (घ) व्याघ्रश्च चित्रकश्च
- (v) (क) विमूढा धीः यस्य सः

7. प्रत्ययाः- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1 X4=4]

- (i) (ख) धूर्त+टाप्
- (ii) (ग) तपस्वी+ङीप्
- (iii) (ख) चक्षुः+मतुप्
- (iv) (ख) अवक्र+तल्
- (v) (ग) प्रथम+ठक्

8. वाच्यम् - (केवलं प्रश्नत्रयम्)

[1X3=3]

- (i) (आ) त्वं
- (ii) (आ) गम्यते
- (iii) (आ) खाद्यन्ते
- (iv) (अ) पुस्तकानि

9. समयः - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1X4=4]

- (i) सार्धपञ्चवादने
- (ii) पादोन-अष्टवादने
- (iii) सपाद-एक
- (iv) पादोन-पञ्च
- (v) दशवादने

10. अव्ययपदानि -(केवलं प्रश्नत्रयम्)

[1X3=3]

- (i) तर्हि
- (ii) इतस्ततः
- (iii) च
- (iv) अपि

11. अशुद्धिसंशोधनम्- (केवलं प्रश्नत्रयम्)

[1X3=3]

- (i) (ग) आगच्छति
- (ii) (घ) पठिष्यामि
- (iii) (ख) जनाः
- (iv) (क) बालिकाः

12. गद्यांशः

अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[½ X2=1]

- (i) व्याघ्रं
- (ii) निजबुद्ध्या
- (iii) बुद्धिमान्

ऑ. पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[1X2=2]

- (i) बुद्धिमती पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य “कथमेकैकशो व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथ? अयमेकस्तावद्विभज्य भुज्यताम्। पश्चाद् अन्योद्वितीयः कश्चिल्लक्ष्यते।” इति जगाद।
- (ii) बुद्धिमत्याः वचनं श्रुत्वा व्याग्रमारी काचिदियमिति मत्वा व्याघ्रो भयाकुलचित्तो नष्टः।
- (iii) केनापि आवश्यककार्येण बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता।

इ. यथानिर्देशम् उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[1 X2=2]

- (i) भामिनी
- (ii) सा
- (iii) व्याघ्रं

13. पद्यांशः –

[5]

अ. एकपदेन उत्तरत (केवलप्रश्नद्वयम्)

[½ X2=1]

- (i) विद्वांसः
- (ii) परैः
- (iii) अन्येषां

ऑ. पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[1X2=2]

- (i) वाक्पटुः, धैर्यवान्, मन्त्री, सभायाम् अपि अकातरः ईदृशः नरः कदापि न परिभूयते।
- (ii) अन्येषां वदने ये (चक्षुषी स्तः) ते चक्षुर्नामनी मते।
- (iii) अस्मिन् लोके ते चक्षुष्मन्तः इति ख्याताः।

इ. यथानिर्देशम् उत्तरत। – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[1 X2=2]

- (i) वदने
- (ii) विद्वांसः
- (iii) अकातरः

14. नाट्यांशः

[5]

अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[½ X2=1]

- (i) निरनुक्रोशः
- (ii) कुशः
- (iii) अम्बा

ऑ. पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[1X2=2]

- (i) यद्यावयोर्बालभावजनितं किञ्चिद्विनयं पश्यसि तदा अम्बा एवम् अधिक्षिपति।
- (ii) एतयोर्जननी तेनावमानिता निर्वासिता अतः एतेन वचनेन दारकौ निर्भर्त्सयति।
- (iii) कुशस्य पितुः नामधेयम् अपूर्वम्।

इ. यथानिर्देशम् उत्तरत – (केवलप्रश्नद्वयम्)

[1 X2=2]

- (i) भणति
- (ii) जननी
- (iii) अवमानिता

15. प्रश्ननिर्माणं कुरुत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1X4=4]

- (i) व्रजति हिमकरोऽपि कस्मात्?
- (ii) का अस्माकं जननी अस्ति?
- (iii) पुरा त्वया कस्मै व्याघ्रत्रयं दत्तम्?
- (iv) के देवी इति आह्वयन्ति?
- (v) सर्वधेनूनां मातुः कस्याः नेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन्?

16. मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वयं पूरयित्वा पुनः लिखत।

[1X4=4]

अन्वयः – यः धर्मप्रदाम् वाचं (i) त्यक्त्वा परुषां(वाचम्) अभ्युदीरयेत्। (सः) (ii) विमूढधीः पक्वम् (iii) फलम् परित्यज्य अपक्वम् फलं (iv) भुङ्क्ते।

अथवा

मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य भावार्थं पूरयित्वा पुनः लिखत।

[1X4=4]

भावार्थः – लताः तरवः (i) गुल्माः च प्रस्थरतले पिष्टाः नो (ii) भवन्तु इति कवेः कामना अस्ति। (iii) निसर्गे पाषाणी सभ्यता कदापि समाविष्टा न स्यात्। (iv) मानवाय जीवनं कामये जीवन्मरणं ना

17. अधोलिखितं कथांशं समुचित-क्रमेण लिखत।

[½X8=4]

- (i) परमर्थकार्श्येन पीडितः सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्।
- (ii) करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्।
- (iii) तस्य तारस्वरेण प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः स्वगृहात् निष्क्रम्य तत्रागच्छन्।
- (iv) यद्यपि ग्रामस्य आरक्षी एव चौरः आसीत्।
- (v) न्यायाधीशो बङ्किमचन्द्रः उभाभ्यां पृथक् पृथक् विवरणं श्रुतवान्।
- (vi) न्यायाधीशः आरक्षिणम् अभियुक्तं च तं शवं न्यायालये आनेतुम् आदिष्टवान्।
- (vii) आरक्षी सुपुष्टदेहः आसीत् अभियुक्तश्च आतीव कृशकायः।
- (viii) न्यायाधीशः आरक्षिणे कारादण्डमादिश्य तं जनं ससम्मानं मुक्तवान्।

18. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थं चित्वा लिखत-(केवलं प्रश्नत्रयम्)

[1X3=3]

- (i) (ख) दारकेषु
- (ii) (ग) मार्गे
- (iii) (क) नाविकहीन
- (iv) (घ) मेघ